

HEIMSMARKMIÐ SAMEINUÐU ÞJÓÐANNA OG VEGAGERÐIN

Rannsóknarráðstefna Vegagerðarinnar 2019 - Ágrip

Bryndís Skúladóttir, Kristín Þrastardóttir, Björg Bjarnadóttir

Inngangur

Heimsmarkmið Sameinuðu þjóðanna um sjálfbæra þróun voru samþykkt af fulltrúum allra aðildarríkja Sameinuðu þjóðanna í september árið 2015. Markmiðin, sem gilda á tímabilinu 2016-2030, eru 17 talsins með 169 undirmarkmið og taka bæði til innanlandsmála sem og alþjóðasamstarfs. Aðalsmerki Heimsmarkmiðanna er að þau eru algild og því hafa aðildarríkin skuldbundið sig til þess að vinna skipulega að innleiðingu markmiðanna bæði á innlendum og erlendum vettvangi.

Ríkisstjórn Íslands samþykkti í júní 2018 forgangsröðun við innleiðingu Heimsmarkmiða Sameinuðu þjóðanna hérlandis. Forgangsmarkmiðin endurspeglu áherslur stjórnvalda við innleiðingu Heimsmarkmiða næstu árin.

Tilgangur verkefnisins er að setja fram forgangsmarkmið Vegagerðarinnar vegna innleiðingar Heimsmarkmiða Sameinuðu þjóðanna. Settar eru fram tillögur að mælikvörðum og matsþáttum til að fylgjast með þróun þessara þátta. Í verkefninu er einnig skoðuð tenging við forgangsmarkmið ríkisstjórnarinnar og hvernig Vegagerðin getur innleitt markmið sem að henni snúa.

Aðferðarfræði

Við vinnu verkefnisins var beitt aðferðafræði sem sett er fram í samstarfi GRI og UN Global Compact (GRI and UN Global Compact, 2018). Þar eru settar fram leiðbeiningar um hvernig fyrirtæki geta tekið Heimsmarkmiðin inn í skýrslugerð um samfélagsábyrgð. Leiðbeiningunum er skipt í þrjú skref sem hvert um sig skiptist aftur í þrjú undirskref; (1) skilgreina forgagns Heimsmarkmið, (2) mæla og greina og (3) skýrslugerð, samþætta og innleiða breytingar.

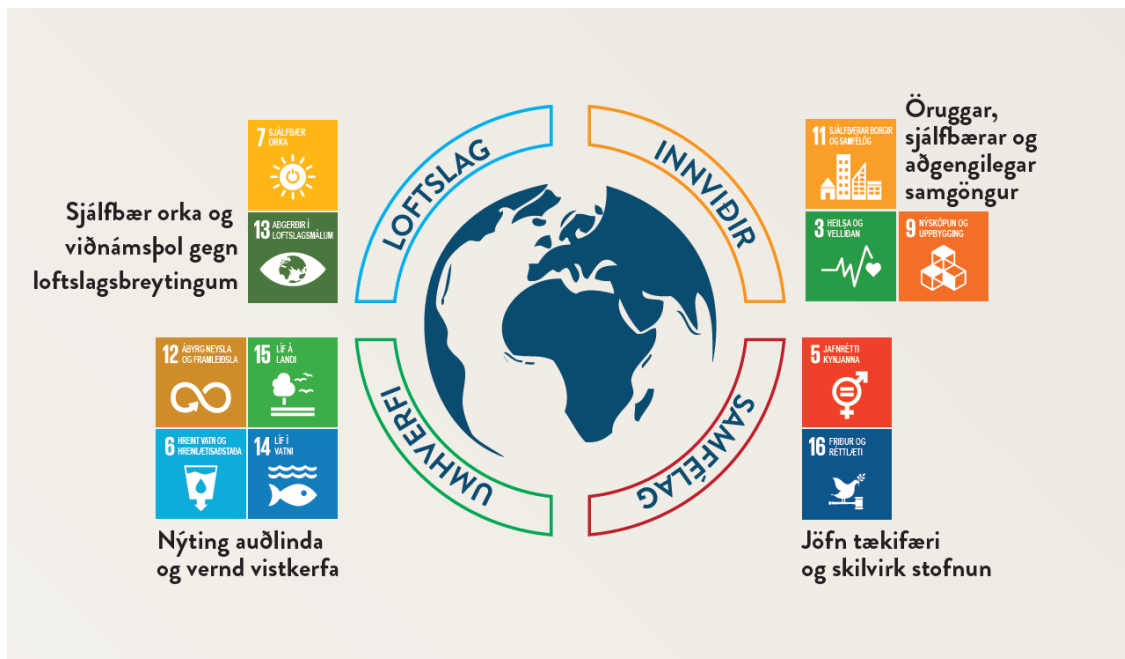
Við val á forgangsmarkmiðum og mælikvörðum þarf að endurspeglar áhættu gagnvart fólki og umhverfi og jafnframt jákvæð áhrif og ávinning af vörum, þjónustu og fjárfestingum. Horfa skal bæði til eigin starfsemi og virðiskeeðjunnar allrar. Huga skal að undirmarkmiðum þar sem fyrirtækið gæti lagt sitt af mörkum með því að taka á áhættum tengdar rekstrinum og virðiskeeðju. Einnig skal reynt að koma auga á önnur undirmarkmið, sem ekki eru eins augljós, þar sem stuðla má að framförum með því að beita þekkingu og getu á nýjan hátt.

Forgangsmarkmið Vegagerðarinnar

Fengnar voru upplýsingar um hlutverk og stefnur Vegagerðarinnar og önnur markmiðasetning sem tengist Heimsmarkmiðunum. Skoðað var hvað er sett fram í stefnunum, hvaða markmið eru sett og hvaða mælikvarðar eru vaktaðir. Samantektin er umfangsmikið skjal sem tengir stefnur, markmið og mælikvarða við mismunandi Heimsmarkmið. Gerð var vinsun með því að lista upp Heimsmarkmið sem komu fram í greiningunni og skoða tengingu milli markmiða og mælikvarða Vegagerðar annars vegar og Heimsmarkmiða hins vegar. Horft var til mikilvægis og hvort viðkomandi þáttur sé veigamikill í starfsemi Vegagerðar.

Skipta má tengingu verkefna Vegagerðarinnar við Heimsmarkmiðin í fjóra þætti, sjá mynd 1.

- Öruggar, sjálfbærar og aðgengilegar samgöngur
- Sjálfbær orka og viðnámsþol gegn loftslagsbreytingum
- Nýting auðlinda og vernd vistkerfa
- Jöfn tækifæri og skilvirk stofnun

Mynd 1 Tenging verkefna Vegagerðarinnar við Heimsmarkmiðin

Tenging við Heimsmarkmiðin er sterkust þegar litið er til öruggra, sjálfbærra og aðgengilegra samgönguinnviða, enda endurspeglar þau hlutverk og helstu verkefni Vegagerðarinnar. Líta má svo á að þar séu meginmarkmið eða forgangsmarkmið Vegagerðarinnar.

Fyrir Heimsmarkmið sem varða viðnámsþol gegn loftslagsbreytingum og sjálfbæra orku eru samgöngur í lykilhlutverki og tengjast þannig verkefnum Vegagerðar.

Nýting auðlinda og vernd vistkerfa eru til umfjöllunar í umhverfisstefnu Vegagerðarinnar og mælikvörðum sem fylgst er með í gegnum umhverfisstjórnun og gæðastjórnun.

Markmið og mælikvarðar varandi jöfn tækifæri og skilvirka stofnun eru sett fram í jafnréttisstefnu Vegagerðarinnar og mælikvörðun út frá lögum um opinber fjármál og samgönguáætlun.

Í verkefninu var gerð samantekt þar sem sett er fram tenging milli mælikvarða Heimsmarkmiða og markmiða í stefnum og áætlunum Vegagerðar. Í sumum tilfellum er Vegagerðin nú þegar að mæla og vakta viðkomandi þátt, í öðrum þarf að aðlagja mælikvarða til að tengjast betur Heimsmarkmiðunum og í enn öðrum eru ekki til staðar mælikvarðar hjá Vegagerðinni.

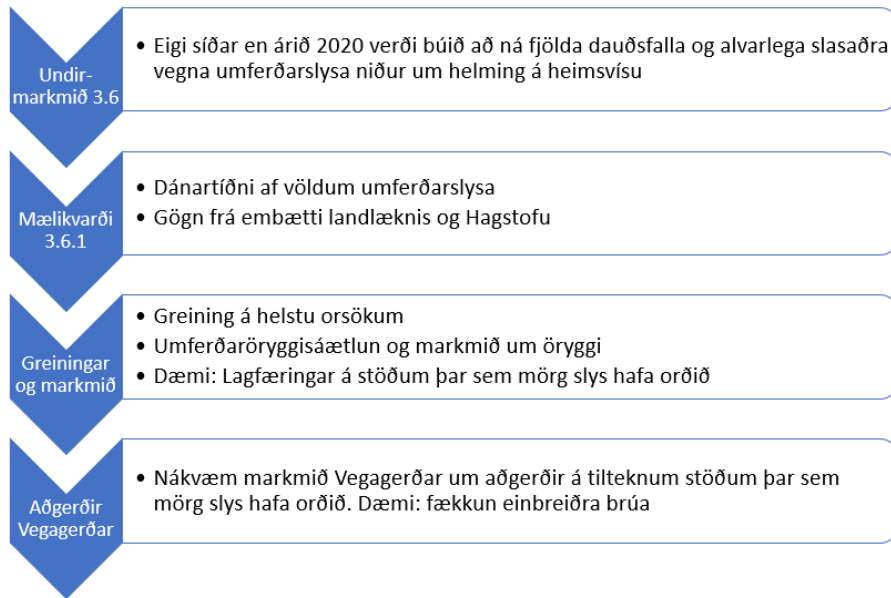
Tenging við forgangsmarkmið ríkisstjórnarinnar

Vegagerðin er ríkisstofnun og hefur skýrt hlutverk í samfélaginu. Ríkisstjórnin hefur sett fram áherslur sínar varðandi Heimsmarkmiðin (Verkefnastjórn Heimsmarkmiða SP, 2018). Vegagerðin hefur, sem stofnun, ábyrgð í vinnu ríkisstjórnarinnar varðandi Heimsmarkmiðin.

Hlutverk Vegagerðarinnar kemur skýrast fram í þremur markmiðum sem ríkisstjórnin hefur í sínum áherslum. Líta má svo á að Vegagerðin sé í burðarhlutverki til að ríkisstjórnin nái þessum þremur undirmarkmiðum.

- 3.6 Eigi síðar en árið 2020 verði búið að ná fjölda dauðsfalla og alvarlega slasaðra vegna umferðarslysa niður um helming á heimsvísu.
- 9.1 Þróaðir verði traustir innviðir, sjálfbærir og sveigjanlegir, hvort sem er staðbundnir eða yfir landamæri, í því skyni að styðja við efnahagsþróun og velmegun þar sem lögð verði áhersla á jafnt aðgengi á viðráðanlegu verði fyrir alla.
- 11.2 Eigi síðar en árið 2030 verði öllum veittur aðgangur að öruggum, aðgengilegum og sjálfbærum flutningakerfum á viðráðanlegu verði og öryggi á vegum bætt. Lögð verði aukin áhersla á almenningssamgöngur með sérstakri áherslu á þarfir þeirra sem eru í viðkvæmri stöðu, kvenna, barna, fatlaðs fólks og eldra fólks.

Nokkrir mælikvarðar tengjast þessum þremur undirmarkmiðum. Til að skoða beina tengingu milli forgangsmarkmiða ríkisstjórnarinnar og Vegagerðarinnar var rýnt í undirmarkmið 3.6 um ná fjölda dauðsfalla og alvarlega slasaðra vegna umferðarslysa niður um helming á heimsvísu. Mynd 2 sýnir ferlið frá markmiðasetningu ríkisstjórnar til aðgerða Vegagerðarinnar.

Mynd 2 Ferlið frá markmiðasetningu ríkisstjórnar til aðgerða Vegagerðar fyrir undirmarkmið 3.6

Global Compact og GRI

Í eldra rannsóknarverkefni um samfélagsábyrgð Vegagerðarinnar var gerð greining á samfélagsþáttum Vegagerðarinnar (Mannvit, 2018). Þar eru lagðar fram tillögur að mælikvörðum fyrir Vegagerðina til að meta frammistöðu á sviði. Í þeirri vinnu er tekinn útgangspunktur í GRI (Global Reporting Initiative) og Global Compact og Heimsmarkmiðin síðan tengd við. Niðurstaðan verður ekki sú sama og í greiningunni sem lögð er fram í þessari skýrslu, þar sem Heimsmarkmiðin eru útgangspunkturinn. Sem dæmi þá kemur Heimsmarkmið 3 og undirmarkmið 3.6 sem snýr að umferðarslysum, ekki inn í fyrri greininguna. Eins er losun gróðurhúsalofttegunda skoðuð frá sjónarhorni losunar Vegagerðarinnar sjálfrar frekar en ekki hvað stofnunin getur lagt til málanna í orkunýtni og orkuskiptum samfélagsins eða vegna viðnámsþols gegn loftslagsbreytingum.

Draga má þá ályktun að fyrri aðferðir, eins og Global Compact og GRI, horfi meira inn á við í rekstur fyrirtækisins. Heimsmarkmið Sameinuðu þjóðanna eru með víðara sjónarhorn og beina athygli að áhrifum starfseminnar út á við og hvað fyrirtæki geta lagt af mörkum í samfélaginu.

Næstu skref

Vinna með Heimsmarkmiðin kallar á að mælikvarðar séu settir, þeir vaktaðir og að niðurstöður séu kynntar innan fyrirtækisins svo nýta megi þær þannig að ákvarðanir og stjórnun styðji við jákvæðar breytingar. Vegagerðin getur nýtt niðurstöður þessarar greiningar til að forgangsráða verkefnum tengdum Heimsmarkmiðunum. Það getur þurft að aðlaga mælikvarða eða ákvarða nýja fyrir þætti sem ekki eru vaktaðir með reglulegum hætti nú þegar. Einnig nýtast niðurstöðurnar í vinnu Vegagerðarinnar með stjórnvöldum við að skilgreina markmið og ákvarða aðgerðir tengdar forgangsmarkmiðum ríkisstjórnarinnar.